

Grammatisk subjekt – en universel funktion?

Lars Trap-Jensen

Abstract: Grammatical Subject - A Universal Function?

The article suggests that descriptivism is no simple empirical matter. The endeavour towards exhaustiveness and delicacy sets a superordinate norm for the description of each language, but it also leads to terminological categories which isolate the language-specific description from the description of other languages. This predicament is particularly serious for a comparative description, which is dependent on the description of individual languages. Language typology and the search for universals crucially presuppose a universality of descriptive categories, terminologically and definitorially, which is far from easy to establish.

The article focuses on one particular function, i.e. the grammatical subject. The characteristics of this function in well-described Indo-European languages are confronted with the structural peculiarities of genetically and/or typologically different languages, in order to examine whether 'subject' is in fact a universal category.

Indledning

Funktionen grammatisk subjekt behandles ofte som en næsten aksiomatisk størrelse, et begreb der er intuitivt forståeligt og uden nærmere præcisering kan anvendes i sproglige beskrivelser. Årsagen skal nok søges i det forhold at det grammatiske subjekt i de indo-europæiske sprog, som europæiske og amerikanske lingvister er mest fortrolige med, og som derfor er bedst beskrevet, kan karakteriseres ved hjælp af en forholdsvis entydig korrelation mellem karakteristiske træk af følgende art:

- a) tilstedeværelsen af en bestemt morfologisk endelse, ofte nul
- b) kongruens, dvs. overensstemmelse i person og tal mellem verbal- og nominalfrase
- c) placering som den nominalfrase der optræder længst til venstre i umarkerede deklarativer sætninger
- d) ofte i "givet" form, dvs. typisk en definit form (inkl. pronomener og proprier) og typisk non-informativt
- e) bestemte distributionelle/semantiske egenskaber i visse syntaktiske processer, bl.a. referencepunkt for refleksivkonstruktioner, udeladelse i imperativkonstruktioner, samt udeladelse i koordinerede sætninger og komplement-sætninger under forudsætning af koreferens.

Det er ikke svært at forstå hvorfor sådanne træk ikke alene tjener til en identifikation, men efterhånden også som en uafhængig *definition* af funktionen: Så længe mønstret er nogenlunde konsistent, er der kun ringe anledning til at betvivle definitionens gyldighed. Den fungerer fordi den er i overensstemmelse med vores intuitive opfattelse – hvor cirkulær en sådan argumentation end måtte være.

Problemet opstår først når det konsistente mønster bryder sammen i mødet med sprog hvor forholdet mellem de forskellige niveauer markeres på anden vis. Sprogbeskrivelsen tvinges da til at foretage et valg: Skal funktionen subjekt bibeholdes i den gængse betydning, men indskrænkes til kun at være relevant for de sprog den traditionelt fandt anvendelse på; bør den forkastes som en irrelevant "lingvacentrisk" størrelse der er

meningsløs i en tværsproglig beskrivelse; eller kan den omdefinieres efter andre kriterier så den entydigt kan anvendes på alle sprog i samme betydning? Det turde være åbenbart at det ikke er ligegyldigt hvilken mulighed der vælges, men måske endnu vigtigere at gøre sig klart *at* der må foretages et valg. En implicit forudsætning for f.eks. at typologisere sprog efter ledrækkefølge er selvfølgelig at det giver mening at tale om grammatiske størrelser som SUBJEKT, OBJEKT og VERBUM på en entydig måde på tværs af sprogene.

I. Den generative grammatiks definition

Chomsky giver en definition af subjekt (f.eks. Chomsky 1965:71) som udmærker sig dels ved at være uhyre simpel, dels ved at være rent syntaktisk bestemt, dvs. er uafhængig af morfologiske og semantiske kriterier. Definitionen lyder i al sin enkelthed:

subject-of: [NP, S]

Det vil sige at subjektet er defineret som en syntaktisk relation mellem to konstituer, NP og S. Den NP der er umiddelbart domineret af S, udfylder den grammatiske funktion subjekt i overfladestrukturen. Trods definitionens ubestridelige elegance, lever den næppe op til Chomskys eget krav om deskriptiv adækvathed.

Definitionens uafhængighed af andre sproglige beskrivelsesniveauer er kun tilsyneladende. På det morfologiske niveau opstår der problemer for definitionen med sprog hvor dele af konstituerne kan indgå i forskellige relationer samtidig. F. eks. er det almindeligt i visse sprog at morfemer der angiver person, tal og/eller aspekt, er bundne til subjektet, men strukturelt udgør en konstituent sammen med VP¹. Man kan derfor med nogen ret hævde at subjekt-NP'en må indgå i en konstituent med VP på et højere niveau, i hvilket tilfælde subjektet følgelig ikke kan siges at være umiddelbart domineret af S. Alter-nativet – og det der i praksis vælges af den generative grammatik – er at negligere morfologien som et rent overfladefænomen der er syntaktisk irrelevant. Konsekvenserne heraf vil det føre for vidt at komme ind på her (der henvises til diskussionen i f. eks. Matthews 1981: kap 3).

Selvom man vælger at se bort fra de problemer der opstår i forholdet til det morfologiske niveau, og som i øvrigt ikke er unikke for den generative grammatik, er der yderligere og mere alvorlige problemer med begrebet “umiddelbar dominans”. For selvom umiddelbar dominans måske er et nødvendigt, så er det ikke et tilstrækkeligt kriterium for subjektstatus. I mindst to tilfælde bliver den generative definition uanvendelig.

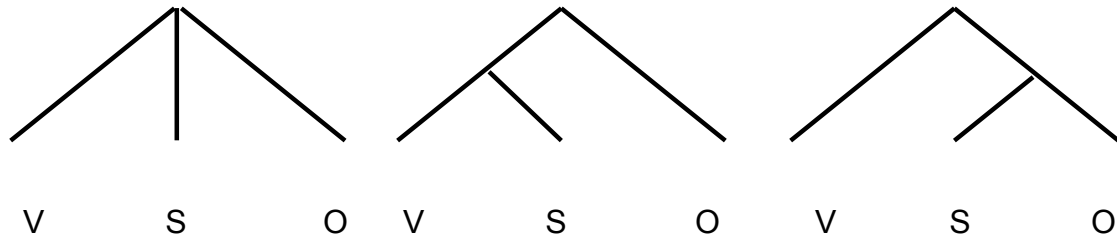
For det første er det i mine øjne vanskeligt, for ikke at sige umuligt, at formulere rent syntaktiske kriterier for hvilken blandt flere mulige NP'er der er umiddelbart domineret af S, i sprog hvor den basale ledrækkefølge er fri (f. eks. dyirbal, tagalog) uden at skulle gøre brug af intuition og den risiko for cirkularitet der er forbundet hermed.

For det andet er det logisk umuligt for definitionen at finde anvendelse på sprog der har en basal subjekt-medial ledrækkefølge². For sprog med basal VSO-rækkefølge er der logisk set kun tre mulige frasemarkører hvis ikke princippet om “non-crossing branches”

1 Et eksempel er Luiseño hvor subjekt-NP'en optræder sammen med et morfem der angiver person og tal (cf. Hyde: 1971).

2 Sprog med OSV-rækkefølge er mig bekendt endnu ikke rapporteret med sikkerhed og derfor mindre problematiske (se dog Derbyshire & Pullum 1981 for fire mulige kandidater), men sprog med VSO-rækkefølge udgør ca. 5-10 % af verdens sprog, fortrinsvis keltiske, semitiske og polynesiske sprog.

skal fraviges:

Det kan ses at uanset hvilken af de tre mulige frasemarkører der vælges, bliver resultatet forkert. Igen er den eneste mulige løsning at betragte ledrækkefølgen som et overfladefænomen, mens den umiddelbart dominerede nominalfrase forbliver i dybdestrukturen som et intuitivt postulat.

Det vigtigste kritikpunkt mod den generative definition bliver derfor teoriens manglende evne til at formulere eksterne kriterier for “umiddelbar dominans”. Intuitionen forbliver den afgørende faktor, og definitionen gør os ikke meget klogere hvis blot én størrelse udtrykkes ved en anden der heller ikke defineres. I det følgende vil jeg derfor ikke gøre mere brug af denne teori, men i stedet koncentrere mig om en opfattelse af subjekt som en størrelse der syntetiserer funktioner på flere beskrivelsesniveauer, navnlig syntaktiske, semantiske og pragmatiske/tekstuelle funktioner.

2. Subjekt og ergativitet

Mødet med ergative sprog er nok den faktor der frem for alt har synliggjort manglerne ved den traditionelle definition af subjekt, og selvom problematikken ofte er blevet behandlet, skal jeg alligevel kort opsummere de væsentligste pointer.

Problemet er, kort fortalt, at forskellige sprog vælger at generalisere syntaktisk-semantiske roller morfologisk forskelligt i alternerende transitivtetskonstruktioner. I intransitive konstruktioner er der selvsagt ikke noget problem idet verbet kun har ét argument, som f. eks. kan benævnes S (for at følge Comrie 1981:104f. vælges S pga. associationen til subjekt, men det er i princippet teoretisk irrelevant). De to argumenter i transitive konstruktioner kan tilsvarende benævnes f. eks. A og P (pga. associationen til transitivkonstruktionens prototypiske agent-patient relation, men igen er valget principielt arbitrært, blot skal betegnelserne være forskellige fra S for at undgå cirkularitet i argumentationen). Selvom det er logisk muligt at kombinere argumenterne i op til fem forskellige systemer, finder man stort set kun to hovedtyper attesteret i verdens sprog³, nemlig på den ene side sprog der grupperer S og A sammen over for P, og på den anden side sprog der grupperer S og P sammen over for A. To eksempler fra tysk og grønlandsk kan illustrere de to systemer:

³ De to typer er naturligvis teoretisk velmotiverede: Systemer der grupperer S, A og P ens eller grupperer A og P over for S, er non-informative og derfor funktionelt overflødige, mens systemer der markerer S, A og P forskelligt, er uøkonomiske omend funktionelle. Comrie (1981: 118) nævner dog Wanggumara som (det eneste) eksempel på et sprog der har et sådant tredelt system.

3. Distributionelle egenskaber

Hvis man antager at subjekt er en forholdsvis uproblematisk størrelse i indoeuropæiske sprog som dansk og engelsk, er en mulig procedure at undersøge hvilke syntaktiske processer der er kendetegnende for subjektet i disse sprog, og derefter se på hvordan de mulige subjekt-kandidater opfører sig under tilsvarende processer i andre og ubeslægtede sprog, for så vidt sådanne processer findes i disse sprog.

Vi så indledningsvis at subjekt i indoeuropæiske sprog kan udelades i koordinerede sætninger under forudsætning af koreferens, eller mere præcist: Hvis den ene af to sideordnede verbalfraser optræder uden eksplicit subjekt, opfattes subjektet for den første verbalfrase også som subjekt for den følgende. Dette gælder uanset verbalfrasens valens, dvs. hvad enten den udeladte størrelse er S eller A ifølge den terminologi der blev introduceret ovenfor, som det fremgår af følgende eksempler:

- (4) a. manden slog sønnen
b. manden gik ud
c. manden slog sønnen og (manden) gik ud

I (4) c. er *manden* entydigt subjekt også for prædikatet *gik ud*. Hvis det morfologiske niveaus opdeling i dikotomien akkusative vs. ergative sprog også afspejler sig på det syntaktiske niveau, ville det herefter være at forvente at ergative sprog omvendt forudsætter koreferens mellem S og P i lignende konstruktioner. Så enkel er den sproglige virkelighed imidlertid ikke. Ganske vist findes der sprog der stemmer overens med det forventede billede, illustreret af følgende eksempler fra dyirbal (her citeret fra Comrie 1981: 106):

- (5) a. balan d^yugumbil baŋgul yaraŋgu balgan
kvinde-abs. mand-erg. slog
“manden slog kvinden”
b. balan d^yugumbil banin^yu
kvinde-abs kom herhen
“kvinden kom herhen”
c. balan d^yugumbil baŋgul yaraŋgu balgan, banin^yu
“manden slog kvinden og (kvinden) kom herhen”

Men der findes også sprog der opererer med ergativ morfologi, men som alligevel afviger fra det forventede syntaktiske mønster. Comrie (1981: 107f) nævner f.eks. chukchi som et sprog hvor fortolkningen er tvetydig i den parataktiske konstruktion:

- (6) ətləγ-e talayvənen ekək ənkʔam ekvətʔi
fader-erg. han-slog-han søn-abs og han-gi k-ud
“faderen slog sønnen og (faderen/sønnen) gik ud”

Grønlandsk er et eksempel på et sprog der har ergativ morfologi, men syntaktisk opfører sig som et akkusativt sprog ved parataktiske konstruktioner:

- (7) ataatap erneq patippaa anillunilu
fader-erg. søn-abs. han-slog-ham han-gik-ud
“faderen slog sønnen og (faderen) gik ud”

Endelig findes der sprog der har elementer af begge systemer i sig: Yidiny anvender nominativ-akkusativ syntaks i det pronominale system, men absolutiv-ergativ syntaks i det nominale system (jf. Comrie 1981:67) således at koreferens er forudsat mellem S og A for pronominer og mellem S og P for nominer, mens koordinering af et pronomen og et nomen resulterer i en tvetydig tolkning⁴.

Den anden operation jeg nærmere skal undersøge, er grammatikaliseringen af anaforiske udtryk. Visse indoeuropæiske sprog, f.eks. dansk, har to former for det possessive pronomen i 3. ps. til at skelne situationer hvor possessivkonstruktionen har subjekt som antecedent, fra situationer hvor antecedenten er en anden end subjektet:

- (8) a. Peter slog Søren med **sin** (Peters, dvs. A's) stok.
b. Peter slog Søren med **hans** (dvs. ikke-A's) stok.

Analogt med mønstret for koordinerede konstruktioner vil det være at forvente at ergative sprog, der opererer med en lignende distinktion, forudsætter P som antecedenten i tilfælde af koreferentialitet. Desværre forekommer distinktionen kun i ét af de hidtil brugte eksempelsprog, nemlig grønlandsk. Dette sprog bryder, som det ovenfor også var tilfældet, med det forventede mønster, idet det i koreferentielle konstruktioner i lighed med dansk vælger A som antecedent⁵.

- (9) a. Piitap ajaappia-mi-nik Suulut paatippaa
Peter-erg. stok-poss.-instr. Søren-abs. han-slog-ham
“Peter slog Søren med sin (Peters, dvs. A's) stok”

b. Piitap ajaappia-a-nik Suulut paatippaa
Peter-erg. stok-poss.-instr. Søren-abs. han-slog-ham
“Peter slog Søren med hans (ikke-Peters) stok”

Den sidste proces der skal behandles, er den såkaldte equi-NP-udeladelse, et begreb udarbejdet inden for transformationsgrammatikken og først og fremmest anvendt på engelsk syntaks til at betegne den operation der tillader udeladelse af et subjekt i en komplementsætning hvis det er koreferentielt med et givet led i den overordnede sætning, uanset subjektets semantiske rolle i komplementsætningen⁶.

Hvis man ser på hvordan denne proces realiseres i dyribal, finder man det forventede ergative mønster: Det er komplementsætningens S eller P der kan udelades, men

4 Også i dyribal fungerer det pronominale system med nominativ-akkusativ syntaks.

5 Morfemerne -mi- og -a- er i andre henseender også distributionelt parallelle med de danske sin/hans: f. eks. forudsætter -mi- altid en koreferentiel antecedent i sætningen, mens -a- kan optræde frit.

6 Hvilket led i den overordnede sætning koreferentialiteten henfører til, er ikke relevant i denne sammenhæng. Det afhænger af semantiske forhold, bl.a. talehandlingens art, jf. sætningspar som ‘I promised John to accompany him’ vs. ‘I persuaded John to accompany me’. Det relevante er om det er komplementsætningens A eller P der kan udelades.

ikke A. Hvis komplementsætningen indeholder en umarkeret transitiv infinitiv, kan kun P udelades, jf. (10) (fra Comrie 1981: 112).

- (10) ᵑadʷa bayi yara gigan gubingu mawali
jeg-nom. mand-abs. bede læge-erg undersøge-inf.
“Jeg bad manden om at blive undersøgt af lægen”

I tilfælde hvor det koreferentielle led i den overordnede sætning er sammenfaldende med (det underliggende) A i komplementsætningen, er en konstruktion med den såkaldte “anti-passiv”-form obligatorisk. Derved kan komplementsætningens P udtrykkes i en oblik kasus, mens A herefter kan udelades efter den almindelige regel, jf. (11).

- (11) ᵑana yabu gigan ᵑumagu buralᵑaygu
vi-nom. mor-abs. bede far-dat. holde-øje-med-inf
“Vi bad mor holde øje med far”

Mens processen i grønlandsk realiseres med temmelig forskellige midler og derfor ikke er umiddelbart sammenlignelig, synes chukchi at være et eksempel på et ergativt sprog der opererer med akkusativ syntaks i denne proces. Infinitivkonstruktioner fungerer nemlig i dette sprog med et system der tillader udeladelse af S eller A i sætninger af følgende type (fra Comrie, 1981: 109):

- (12) morᵑanan ᵑət mətrevinreᵑət rivl-ək əmelʔo ᵑećeyot
vi-erg. du-abs. vi-vil-hjælpe-dig flytte-inf. alle samlede-ting-abs.
“Vi vil hjælpe dig ned at flytte alle de ting der er samlet”

Omend de behandlede operationer såvel som de sproglige eksempler er for utilstrækkelige til at give noget endeligt svar, illustrerer de dog en tydelig tendens: Den morfologiske sondring mellem akkusative og ergative sprog kan ikke direkte overføres på det syntaktiske niveau. Her er valget ikke enten-eller, men snarere et mere eller mindre. Mulighederne lader sig derfor bedst illustrere som et kontinuum hvis yderpunkter repræsenterer “rent” ergative henholdsvis akkusative sprog, dvs. sprog hvor S og P altid er syntaktisk identificerede med hinanden, henholdsvis sprog hvor S og A altid er det. Mellem de to yderpunkter findes der så sprog der har elementer af begge i sig.

4. Semantiske egenskaber

For en umiddelbar betragtning er der ikke den store sammenhæng mellem subjektfunktionen og underliggende semantiske roller, idet stort set enhver semantisk rolle kan udfylde subjektfunktionen, jf. følgende danske eksempelsætninger:

- (13) a. Peter åbnede døren
b. døren gik op
c. den nøgle kan ikke åbne døren
d. Mona fik en hel buket blomster af Søren

På dansk kan subjektfunktionen altså i hvert fald udfyldes af rollerne AGENT,

PATIENT, INSTRUMENT og BENEFICIENT. Imidlertid er der på trods af det flere grunde til at undersøge semantiske roller nærmere. For det første fordi visse operationer der favoriserer en akkusativ henholdsvis ergativ syntaks på tværs af sprogenes status i øvrigt, formentlig kun kan forklares med henvisning til semantiske forhold, og for det andet fordi der kunne tænkes at være en vis orden i rollerne således at nogle roller var mere typiske som subjekt end andre.

4.1 Naturlig akkusativ/ergativ syntaks

Comrie (1981: 101ff) anfører jussiven som eksempel på en konstruktion der naturligt tenderer mod at identificere subjektstatus og agentivitet. Det er almindeligt i mange sprog at reference til den tiltalte kan udelades i imperativer hvis denne er enten S eller A, men derimod ikke P, som f. eks. i dansk: “kom herhen” og “læs bogen”. Det interessante er imidlertid at nøjagtigt det samme er tilfældet i sprog der ellers placerer sig tæt ved den rent ergative ende af det nævnte kontinuum. Selv i dyirbal, som jo ellers i de hidtil undersøgte syntaktiske operationer identificerer S og P, gælder identifikationen i imperativkonstruktioner også S og A.

Forklaringen skal ifølge Comrie søges i det forhold at en ordre for at være meningsfuld må forudsætte at den hvem ordren gives, har i hvert fald en potentiel kontrol over den handling der forlanges udført, dvs. typisk er enten A eller S, men derimod sjældent eller aldrig P. Der er med andre ord tale om en direkte korrelation mellem subjekt- og et agentivitetkendetegn for denne konstruktion⁷. Der er imidlertid kun tale om en tendens: Det må for det første understreges at subjekt og agens ikke er identiske størrelser i disse konstruktioner; det er f. eks. muligt at danne (passive) imperative konstruktioner hvor den tiltalte ikke er agent, men kan udelades. For det andet gælder den naturlige S/A-identifikation ikke alle typer af jussiver. I dyirbal gælder den f.eks. kun imperativkonstruktionen, men ikke indirekte ordrer, for hvilke den samme semantiske rollefordeling jo er til stede. I sidstnævnte tilfælde er en konstruktion med anti-passiv almindelig hvorved A gøres til S, mens P kan udtrykkes ved hjælp af en oblik kasus (jf. beskrivelsen af equi-NP ovenfor (i forbindelse med eksempel 9)). Først herefter kan S udelades ifølge den generelle regel, der tillader udeladelse af enten S eller P.

Som et eksempel på det modsatte fænomen kan nævnes resultativkonstruktioner, der naturligt favoriserer ergativ syntaks. Resultativkonstruktioner beskriver en forandring i et af verbets argumenter som følge af en tidligere begivenhed. Ved intransitive verber er det typisk P, og som en konsekvens heraf vælger mange sprog at grammatikalisere dette således at *kun* S og P kan udtrykkes i resultativkonstruktioner. Det er sket i nivkh (jf. Comrie 1981: 112f). Det gælder ikke for f.eks. engelsk og dansk, men det er værd at notere sig at visse resultative verber i disse sprog tillader at have P i subjektpositionen uden den ellers obligatoriske passivvending:

- (14) a. Peter rullede bolden ned ad bakken bolden rullede ned ad bakken
 b. Peter opened the door the door opened

⁷ Comries forklaring er næppe helt udtømmende. For så vidt som enhver jussiv (prototypisk) er af formen “du skal V (x) ...”, og for så vidt en given sætning i øvrigt kan afkodes – prosodisk, morfologisk, syntaktisk eller på anden vis – som en jussiv, turde det være klart at det obligatoriske argument, den tiltalte hvem ordren gives, i højere grad er non-informativt og dermed pragmatisk redundant end det variable argument x.

Selvom disse eksempler ikke er helt parallelle med situationen i f.eks. nivkh, så er de begrundede i samme underliggende pragmatiske forhold: Fordi det i resultativkonstruktionen er P og ikke A der undergår en forandring, er der et naturligt pres på sproget til at gruppere S og P sammen, og det er dette fænomen der er grammatikaliseret i nivkh, men som altså også kan findes sporadisk i engelsk og dansk.

Det er i øvrigt interessant at hvor fænomenet manifesterer sig på f.eks. dansk, så er det ved de mest prototypiske resultativerber, hvor presset jo er størst, dvs. verber hvor A og P er typisk agent og patient i semantisk forstand (det må huskes at A og P fortsat anvendes som principielt arbitrære betegnelser for syntaktiske størrelser). Ved mindre prototypiske verber løses problemet på én af to måder. Det kan enten gøres med den "normale" løsning, en passivkonstruktion der topikaliserer P til subjektpositionen, og man kunne hævde at årsagen hertil (eller et resultat heraf – det kan være svært at afgøre) er at passiven er en mere hyppigt brugt og – hvilket er principielt uafhængigt af dette – mindre markeret konstruktion i dansk og engelsk end i mange andre sprog, alt andet lige. Eller det kan alternativt løses leksikalt ved at P i subjektposition kræver et andet verbum end i sætninger med en agent som subjekt, således at man får sætningspar af følgende type alt efter om der er fokus på agent eller patient:

- (15) a. Ulven skræmmer Peter
b. Peter frygter ulven⁸

Det skal endelig nævnes at semantiske roller synes at have en vis betydning for equi-NP-operationen. Det blev ovenfor sagt at komplementsætningens subjekt kunne udelades uanset dets semantiske rolle. Selvom dette er rigtigt med hensyn til engelsk (og dansk), så gælder det i andre sprog at muligheden for udeladelse er underlagt restriktioner af semantisk art. Russisk tillader f.eks. udeladelse af subjekt i en aktiv komplementsætning, jf. (16) a, men derimod ikke i en passiv sætning, dvs. et subjekt der er patient i komplementsætningen, jf. (16)b. (fra Comrie 1981: 74)

- (16) a. ja ugovoril vrača osmostret' Tanju
jeg-subj. overtale læge-obj. undersøge-akt. Tanja-obj.
"jeg overtaler lægen til at undersøge Tanja"
- b. *ja ugovoril Tanju byt' osmotrennoj vračom
jeg-subj. overtale Tanja-obj. undersøge-passiv læge-instr.
"jeg overtalte Tanja til at blive undersøgt af lægen"

En plausibel forklaring (anført af Comrie 1981: 74) er at komplementsætningens subjekt må forudsættes at have en vis kontrol over den situation der beskrives i prædikatet. Mens en sådan "aktiv" tolkning af passivsætninger er mulig på dansk og engelsk (svarende til "lade sig undersøge ...", "sørge for at blive ..." o.lign.) er russiske passivkonstruktioner

8 Dermed ikke sagt at det semantiske indhold af ordpar som skræmme/frygte, frighten/fear osv. nødvendigvis er identisk bortset fra valensretningen; men det er bemærkelsesværdigt at sprog der har mulighed for at markere valensretningen morfologisk, f.eks. grønlandsk, ofte har samme leksikale rod hvor dansk og engelsk anvender to leksemer, som i dette eksempel.

altid også semantisk passive.

I hvad der indtil nu er blevet sagt, er der ikke fremført nogen teoretiske argumenter for at foretrække den ergative subjekt kandidat frem for den akkusative eller vice versa, og man kan få det indtryk at den ene derfor er lige så god som den anden. Det er ikke tilfældet. For det første er det i sig selv tankevækkende at den overvejende del af verdens sprog anvender akkusativ syntaks, og for det andet sætter de ovenfor behandlede konstruktioner sig ikke ligeligt igennem i verdens sprog. Det er nemlig sådan at de konstruktioner der naturligt favoriserer akkusativ syntaks, f.eks. jussiver, stort set altid også sætter sig igennem selv i sprog der ellers er rent ergative, hvorimod det omvendt langt fra altid gælder at de konstruktioner der naturligt favoriserer ergativ syntaks, også sætter sig igennem som undtagelser i sprog der i øvrigt anvender akkusativ syntaks. Der synes altså at være en tendens til at foretrække den akkusative syntaks, og denne tendens kræver en forklaring. Jeg skal vende tilbage til dette spørgsmål i de afsluttende bemærkninger.

5. Subjekt og topic

Et andet problem for en universel subjektdefinition udgøres af såkaldt topicprominente sprog. Det er blevet hævdet at en række især asiatiske sprog først og fremmest markerer sætningens topic-comment-struktur, mens subjektfunktionen spiller en mindre væsentlig rolle, ja endog i visse konstruktioner er helt fraværende (Li & Thompson 1976, Schachter 1976). Andre fremstillinger behandler derimod topicmarkeringen som subjektmarkering (f. eks. Keenan 1976), og det afføder to spørgsmål, dels hvorvidt topic og subjekt er uafhængige størrelser, og dels hvorvidt og hvordan grammatikaliseringen af dem i specifikke sprog lader sig adskille morfologisk og syntaktisk. Lad os derfor først undersøge hvad topic egentlig dækker over.

Almindeligvis fremstilles forskellen mellem subjekt-prædikat og topic-comment som en forskel mellem beskrivelsesniveauer: Subjekt-prædikat er en syntaktisk relation mellem en sætnings NP og VP, mens topic-comment-relasjonen er af pragmatisk eller tekstuel karakter, hvor topic betegner hvad Li & Thompson (1976: 464) kalder “center of attention”, dvs. angiver diskursens tema og placerer den i en kontekst. Selvom subjekt og topic sagtens kan – og i basale eller umarkerede sætninger i europæiske sprog typisk vil – falde sammen, er de principielt uafhængige størrelser der adskiller sig på en række punkter, først og fremmest følgende (baseret på Li & Thompson 1976):

- a) bestemthed. Topic vil altid være definit pga. dets funktion som markør af diskursens tema, dvs. det vil enten pege tilbage til et tidligere element (eller sjældnere pege fremad mod noget der vil komme: “den historie jeg nu vil fortælle, har virkelig fundet sted”) eller referere til størrelser der af samtalepartneren må antages at være kendt i bredere forstand (proprier og nominer med generisk reference). Omvendt er der ikke noget krav til subjektet om bestemthed; det kan være definit eller indefinit.
- b) placering. Topic optræder altid sætningsinitialt. Den funktionelle forklaring er selvfølgelig at den kognitive selektion er lettere og informationsstruktureringen derfor mere hensigtsmæssig når kendt information placeres før ukendt. Subjekt er derimod kun bundet af sprogets grammatiske regler for mulig ordrækkefølge og er derfor mere frit, især hvis det tillige er markeret morfologisk.
- c) bundethed. Topic er løsere knyttet til og mere uafhængigt af comment end

subjektet er i forhold til prædikatet. Hvor subjektet altid er forudsigt ud fra et givet verballed, kan topic vælges uafhængigt af dette. Det behøver med andre ord ikke at være sætningens obligatoriske argumenter, jf. udtryk som “apropos ...”, “med hensyn til ...”, “hvad angår ...”, der alle introducerer et topic og placerer det i en kontekst, men som har en løsere tilknytning til det der siges om dette topic. Som en konsekvens heraf må topic og subjekt forventes at opføre sig syntaktisk forskelligt. Som vi har set, er kongruens mellem subjekt og prædikat såre almindeligt, hvorimod kongruens mellem topic og comment forekommer mindre sandsynligt, givet deres relative uafhængighed. Ligeledes må topic forventes at være mindre centralt involveret i de øvrige syntaktiske processer beskrevet tidligere: koordination, refleksivkonstruktion, equi-NP-udeladelse osv. Årsagen er i alle tilfælde den samme: Subjektet er en del af sætningens interne struktur og er derfor centralt involveret i disse processer, i modsætning til topic, der først og fremmest angiver et ytringselements eksterne relationer i en kontekst.

Sammenfattende må det siges at subjekt og topic teoretisk set er forskellige størrelser der lader sig adskille efter ovenstående kriterier. Ser man derimod på subjekt-/topic-funktionen i konkrete sprog, er problematikken ofte knap så gennemskuelig, og der er derfor god grund til at se nærmere på nogle af de såkaldt topicprominente sprog under denne synsvinkel.

Et af de væsentligste argumenter for at opfatte topicprominente sprog som væsensforskellige fra subjektprominente sprog er tilstedeværelsen af basale sætningsstrukturer som disse (citeret fra Li & Thompson, 1976: 468):

- (17) Sakana wa tai ga oisii (japansk)
 fisk-top. navn-subj. velsmagende
 “fisk (topic), tai er velsmagende”
- (18) Pihengki-nin 747-ka khi-ta (koreansk)
 flyvemaskine-top. 747-subj. stor-stativ
 “flyvemaskiner (topic), 747'eren er stor”
- (19) Nèike shù yèzi dà (mandarin)
 det træ blade store
 “det træ (topic), bladene er store”
- (20) ho o na-qho yi ve yò (lahu, Burma)
 elefant-top. næse lang dekl.
 “elefanter (topic), næserne er lange”

Det bør understreges at der ikke i nogen forstand er tale om afledte konstruktioner (det er hvad der implicit ligger til grund for betegnelsen “basal sætningskonstruktion”), dvs. de er hverken resultat af en topikaliseringsproces eller er underliggende possessivkonstruktioner selvom det ofte er sådanne konstruktioner man er tvunget til at benytte i en dansk gengivelse (“elefanterne *har* lange næser”, “*hvad angår fisk*, så er tai'en velsmagende”, “*træets* blade er store” osv.). Sætningskonstruktioner af denne type viser tydeligt at topic

og subjekt er distinkte størrelser i de ovennævnte sprog, og det er derfor noget misvisende at de er blevet betegnet som “dobbeltsubjekt”-konstruktioner. Denne betegnelse forudsætter nemlig en analyse af konstruktionen som $S \rightarrow NP + [S \rightarrow NP + VP]$. Imidlertid synes det mere rimeligt at opfatte den som en topic-comment-konstruktion hvor comment udgør en hel sætning. For denne tolkning taler således at ingen af de hidtil anvendte tests til afgørelse af subjektstatus finder anvendelse på den første NP i dobbeltsubjektstrukturen, hvilket Li & Thompson demonstrerer overbevisende.

Dermed er naturligvis ikke sagt at subjektet ingen rolle spiller i topicprominente sprog, blot er dets rolle dels uafhængig af topic, dels kan den være mere eller mindre fremtrædende. Interessant i denne forbindelse er det at se på lisu (Burma/Thailand), et topicprominent sprog hvor subjektfunktionen kan siges at være stort set fraværende.

Den eneste størrelse der markeres i lisu-sætninger, er det sætningsinitiale topic, der angives ved hjælp af *nya*. Hvis et verbum har mere end ét argument, findes der derfor ingen grammatisk angivelse af sætningens semantiske og syntaktiske relationer derudover (ordrækkefølgen er fri, bortset fra topic). Sætning (21) er et typisk eksempel (Hope, 1974, her citeret fra Li & Thompson, 1976: 472).

- (21) *làma nya ána kyù-a*
 tiger-top. hund bide-dekl.
 “tigre (topic), de bider hunde/hunde bider dem”

Det betyder ikke noget for sætningens semantiske eller syntaktiske fortolkning om der byttes om på *làma* og *ána*; det har udelukkende betydning for hvilken størrelse der gøres til sætningens topic. Hvilken tolkning der er den foretrukne, afhænger således alene af den kontekst hvori sætningen ytres⁹. Eftersom det altså ikke er muligt grammatisk at bestemme forskellige NP’ers relationer til sætningsverbet, bliver subjektet en irrelevant størrelse for beskrivelsen af sætningsstrukturen i lisu. Til støtte for denne konklusion henviser Li & Thompson bl. a. til en af de hidtil anvendte tests for subjektstatus: kordination.

Lisu anvender ordet *ce* til at markere kordination. Hvis flere topic-NP’er koordineres, erstatter *ce* et eller alle topicmærkerne *nya* (Li & Thompson, 1976: 475). Det er imidlertid ikke muligt uden en kontekst at afgøre hvilke NP’er der er koordinerede i en sætning som (22).

- (22) *làthu nya làma ce ána khù-a*
 menneske-topic tiger koord. hund bide-dekl.

Ud over den tvetydighed vi allerede har set der eksisterer med hensyn til den semantiske rollefordeling, er der i (22) yderligere tvetydighed med hensyn til hvilke NP’er der er koordinerede, således at der bliver hele fire mulige gengivelser af sætningen:

- a. “mennesker og tigre (topic), de bider hunde”
 b. “mennesker og tigre (topic), hunde bider dem”

⁹ Det er selvfølgelig en noget forenklet fremstilling. Leksikale alternativer bidrager til at gøre fortolkningen mindre tvetydig, ligesom *animacy* spiller en væsentlig rolle i sproget. Det berører dog ikke pointen, nemlig at der ikke er nogen grammatisk indkodning af argumenternes indbyrdes relation.

- c. “mennesker (topic), de bider tigre og hunde”
- d. “mennesker (topic), tigre og hunde bider dem”

Koordinationen kan – som i a. og b. – gælde *lathyu* og *lama*, i hvilket tilfælde begge NP'er er topic, og *ce* har erstattet *nya*. Eller den kan – som i c. og d. – gælde *lama* og *ana*, i hvilket tilfælde alene *lathyu* er topic¹⁰. Det ses altså igen at hverken syntaktiske eller semantiske relationer er involveret, og man må derfor konkludere at subjekt-funktionen er irrelevant for koordinationsprocessen i lisu¹¹.

Sammenfattende kan det siges at lisu synes at være et godt eksempel på et sprog der mere eller mindre fuldstændigt mangler subjekt. Dette får Li & Thompson til at foreslå et nyt parameter til typologisering af sprog: subjektprominens vs. topicprominens. Som det så ofte er tilfældet med sprogtypologier, resulterer dette parameter i et kontinuum inden for hvilket det er muligt at placere verdens sprog. Engelsk er et eksempel på et sprog der er udpræget subjektprominent, mens lisu kunne være et eksempel på et udpræget topicprominent sprog. Selvom det er vigtigt at beskrive ekstremerne af et sådant kontinuum, er det imidlertid på mange måder mere interessant at se på sprog der befinder sig midt imellem de to yderpunkter: Li & Thompson placerer f. eks. filippinske sprog i en sådan midterposition (hverken subjekt- eller topicprominente), og det er nok heller ikke tilfældigt at det netop er i beskrivelsen af disse sprog man ofte finder divergerende opfat- telser af subjekt og topic. Det er derfor værd at studere dem lidt nærmere under denne synsvinkel.

Eftersom filippinske sprog er strukturelt forholdsvis homogene, kan den følgende fremstilling af et enkelt sprog, tagalog, siges at være repræsentativ for sprogene¹². Tagalog markerer i deklarativ sætninger med flere NP'er ved hjælp af foranstillede artikler dels hvilken NP der er topic, dels hvilken kasusfunktion de øvrige NP'er i sætningen indtager i forhold til verbet. Det sætningsinitiale verbum viser desuden med et affix hvilken kasusfunktion topic-NP'en har i sætningen (nominal partiklen *ang* angiver kun at den pågældende NP er topic, ikke dens kasus-funktion). (23) viser strukturen i en deklarativ sætning i tagalog¹³.

10 Af mangel på yderligere sprogligt materiale er jeg her nødsaget til at godtage Li & Thompsons udlægning. Umiddelbart forekommer det mig dog at det må have en betydning hvilket *nya* der bliver erstattet af *ce*. Hvis der eksempelvis i (22) i stedet havde stået *lathy ce lama nya* ville kun gengivelsen med to koordinerede topics være korrekt, dvs. a. eller b. Et pragmatisk princip siger “vær utvetydig – om muligt”, og man må derfor spørge sig selv om grunden til at en tvetydig formulering er valgt når en utvetydig var mulig, ikke netop er den at den utvetydige ikke er den ønskede. I dette tilfælde stemmer det i hvert fald overens med vor viden om verden: Læsning d. er den mest naturlige, alt andet lige.

11 Igen skal det siges at det stærkt begrænsede eksempelmateriale ikke underbygger konklusionen så stærkt som det kunne ønskes. De anførte eksempler er ikke strukturelt parallelle med dem der hidtil har været benyttet. Hvis konklusionen holder, må man forvente at det i konstruktioner med koordinerede verber er en størrelse koreferentiel med topic der kan udelades, uanset hvilken semantisk rolle dette topic end måtte have – hvis denne konstruktion overhovedet er mulig i lisu.

12 Gennemgangen er overvejende baseret på Schachter (1976) hvorfra også alle sproglige eksempler er hentet.

13 Jeg overtager Schachters kasusbetegnelser, der tilnærmelsesvis svarer til leddenes semantiske roller: actor (A), goal (G), direction (D), beneficiary (B). Verbalaffixet angiver topics (semantiske) kasusfunktion: actor-topic (AT), goal-topic (GT), osv.

- (23) mag-salis ang babae ng bigas sa sako para sa bata
 AT-vil-tage-ud top.-kvinde G-ris D-sæk B-barn
 “kvinden vil tage noget ris ud af sækken til barnet”

Det skal understreges at Schachters terminologi afviger noget fra den gængse, navnlig hvad angår betegnelserne *topic* og *actor*. Blandt de træk der er karakteristiske for *topic* generelt (jf. ovenfor), er det kun et enkelt der er konstituerende for *topic* i tagalog, nemlig bestemthed: *Topic-NP*'ens reference er altid entydig og samtaleparterne bekendt, hvorimod *non-topic-NP*'er er uspecificerede for bestemthed. Derimod er der ikke noget krav om at *topic-NP*'en skal være den første NP (faktisk er rækkefølgen af postverbale konstituenten fri i tagalog). Ejheller behøver den at angive sætningens “center of attention”, og endelig er den jo, som det fremgår af eksempelsætningen, en integreret del af sætningens argumenter.

For betegnelsen *actor* gælder det at den ikke nødvendigvis betegner en menneskelig/animat størrelse, endside en aktivt handlende størrelse. Snarere betegner den hvad Benton (1971: 167) (her citeret efter Schachter 1976: 508) med en bred formulering har kaldt “the entity to which the action of the verb is attributed”.

I terminologien anvendes betegnelsen subjekt ikke, men det betyder naturligvis ikke at funktionen subjekt ingen rolle spiller. I hvert fald tre størrelser kandiderer til denne funktion: *topic*, *actor* og *actor-topic*. Keenan (1976: 314) behandler f.eks. *topic* som subjekt, mens Schachter også undersøger *actor* og *actor-topic*. En undersøgelse af hvordan de respektive kandidater opfører sig under forskellige syntaktiske processer, vil kunne hjælpe til at synliggøre argumenterne for og imod hver af dem.

Referencepunkt for reflexivkonstruktioner har vist sig at være et egnet fænomen til at afgøre subjektstatus. (24) kan illustrere reflexivkonstruktionen i tagalog.

- (24) a. Sinaktan ng babae ang kaniyang sarili
 DT-slå A-kvinde top.-sig-selv
 “kvinden slog sig”
- b. nag-iisip sila sa kanilang sarili
 AT-tænke-på top.-de D-sig-selv
 “de tænker på sig selv”

I (24) a. er det tydeligvis *topic* der er reflexiveret, mens det er *actor* der er referencepunkt for konstruktionen. I (24) b. er det ganske vist *topic* der kontrollerer reflexivkonstruktionen, men *topic* er i dette tilfælde også *actor*. Omvendt gælder det at *actor* aldrig selv kan reflexiveres, uanset om det er *topic* eller *non-topic*, og den generelle regel lyder derfor at det er *actor* der kontrollerer reflexivkonstruktionen, hvad enten *actor* er *topic* eller ej.

Nøjagtig samme forhold gør sig gældende for *equi-NP*-udeladelse som det fremgår af (25):

- (25) a. nag-atubili siyang hiramín ang pera sa bangko
 AT-betænke-sig top.-han GT-låne top.-penge D-bank
 “han betænkte sig på at låne pengene i banken”

- b. nag-atubili siyang humiran ng pera sa bangko
 AT-betænke-sig top-han AT-låne G-penge D-bank
 “han betænkte sig på at låne penge i banken”

Igen er det i (25) a. actor der er udeladt i komplementsætningen, mens det i (25) b. ganske vist er topic der er udeladt, men et topic der tillige er actor. Mønstrer er uændret uanset hvilket led der er topic i sætningen. Det er derfor actor der udelades i equi-NP-konstruktioner, uanset om det er topic.

Endelig peger også imperativkonstruktionen på actor som subjekt: Den tiltalte i imperativkonstruktioner udtrykkes altid ved hjælp af en actor-NP der tillige kan, men ikke behøver være topic.

Disse processer taler således for en opfattelse af actor som subjekt og udgør i hvert fald et vægtigt argument imod Keenans behandling af topic som subjekt. Til støtte for en opfattelse af actor som subjekt kunne man endvidere anføre Bentons parafrase af actor som “the entity to which the action of the verb is attributed”, der jo lige så vel kunne anvendes på subjektet i sprog med en veldefineret subjektfunktion. Schachter nævner også at actor typisk er det led der i engelsk oversættelse gengives som subjekt i en aktiv, deklarativ sætning. Selvom de sidste to argumenter næppe kan tillægges nogen egentlig selvstændig værdi, er de dog intuitivt gyldige.

Imidlertid er der også syntaktiske operationer der taler til fordel for en opfattelse af topic som subjekt. Det drejer sig for det første om relativiseringsprocessen og for det andet om såkaldte flydende kvantifikatorers tilknytningsforhold. I begge tilfælde forudsættes en accept af resultater af andre forskeres analyser.

Keenan & Comrie (1979) har opstillet et “accessibility hierarchy” for relativiseringsdannelse. I denne sammenhæng er det tilstrækkeligt kun at se på hierarkiets øvre ende:

(26) subjekt > direkte objekt > indirekte objekt > possessor

Hierarkiet forudsiger universelt hvilke(t) led i en relativsætning et givet sprog tillader at relativisere. Hvis et sprog tillader at relativisere ét led, tillader det tillige relativisering af alle andre positioner til venstre for det i hierarkiet. Eftersom tagalog kun tillader relativisering af en enkelt NP-type, må det nødvendigvis være subjekt hvis Keenan & Comries hierarki har universel gyldighed. Relativiseringsdannelsen i tagalog fremgår af (27).

- (27) a. matalino ang lalaking bumasa ng diyaryo
 intelligent top.-mand AT-læse G-avis
 “Manden der læser avis, er intelligent”

- b. interessante ang diyaryong binasa ng lalaki
 interessant top.-avis GT-læse A-mand
 “avisen som manden læser er interessant”

I (27) a. er det actor-topic der er relativiseret, mens det i (27) b. er goal-topic. NP’ens funktion i sætningen i øvrigt spiller ifølge Schachter ingen rolle for adgangen til relati-

visering når blot den er topic¹⁴. Tagalog tillader altså kun relativisering af topic. Den anden proces der favoriserer en opfattelse af topic som subjekt, forudsætter en accept af relationsgrammatikkens analyse af flydende kvantifikatorer, dvs. kvantifikatorer der kan optræde løsrevet fra den NP de modificerer. For så vidt som subjekt i højere grad tenderer mod at udløse flydende kvantifikatorer end andre led, styrker det tolkningen af topic som subjekt eftersom de – ganske vist sporadiske – eksempler på flydende kvantifikatorer i tagalog alle (sic!) knytter sig til topic:

(28) a. sumusulat lahat ang mga bata ng mga liham

AT-skrive alle top.-plur-bam G-plur. -brev
 “alle børnene skriver breve”

b. sinusulat lahat ng mga bata ang mga liham

GT-skrive alle A-plur.-bam top.-plur.-brev
 “børnene skriver alle brevene”

Et sidste vægtigt argument for at opfatte topic som subjekt er den omstændighed at sætninger der kun optræder med ét argument, altid har NP'en som topic (med en enkelt undtagelse: eksistentielle sætninger). Hvis topic ikke tolkes som subjekt, må man altså acceptere et usædvanligt stort antal subjektløse sætninger i tagalog.

Den måde hvorpå de syntaktiske operationer fungerer i tagalog, har vist at der ikke er nogen entydigt foretrukken kandidat til subjektfunktionen. Visse processer taler til fordel for actor, andre til fordel for topic. En mulig udlægning, og det er den f.eks. Schachter vælger, er at sige at ingen af subjekt kandidaterne er bedre end de andre. Snarere er der tale om en slags arbejdsdeling hvor subjektets egenskaber er ligeligt fordelt mellem de forskellige størrelser.

Mig forekommer det imidlertid at en stærkere konklusion er mulig. Hidtil har der ikke været så megen diskussion af den tredje mulige kandidat: actor-topic, men ud fra de operationer der her har været omtalt, er den i en vis forstand det bedste bud på en subjekt-kandidat: Actor-topic er den eneste størrelse der for samtlige operators vedkommende opfylder de krav der må stilles til et potentielt subjekt. Problemet med actor-topic er til gengæld at det er alt for restriktivt: Vi har set at visse subjekt-kendetegn også karakteriserer non-actor-topics (evnen til at udløse flydende kvantifikatorer, relativiseringsprocessen), mens andre også gælder non-topic-actors (refleksiv- og imperativkonstruktioner, equi-NP-udeladelse). Med andre ord er actor-topic et tilstrækkeligt, men ikke nødvendigt kriterium for subjektstatus. Noget kunne derfor tyde på at en prototypebetragtning også er relevant for karakteristikken af subjektfunktionen i tagalog. Hver for sig indeholder både topic og actor væsentlige aspekter af subjektfunktionen, og i skæringspunktet mellem de to, actor-topic, befinder det prototypiske subjekt sig. Der er yderligere visse grammatiske forhold der synes at støtte denne fortolkning.

14 Det er interessant at lægge mærke til at Comrie (1981: 115) i sine eksempler fra tagalog tolker GT-verber som passivformer og AT-verber som aktivformer. Hvis denne tolkning er korrekt, ville en anden mulig gengivelse af (27) b. være “avisen som læses af manden er interessant”, i hvilket tilfælde det er tydeliggjort at der er tale om en relativisering af subjektpositionen. Desværre diskuterer Schachter ikke diatese i tagalog.

Der kan argumenteres for at actor-topic i flere henseender er en basal kategori i tagalog. Det viser sig ved at visse distinktioner kun er mulige i actor-topic-sætninger, men ikke i sætninger af andre typer. Således er det muligt at udtrykke fire verbalaspekter i actor-topic-sætninger mod kun tre i alle andre sætningstyper. Det gælder også at visse afledte verbaldannelser kun kan finde sted i actor-topic-sætninger (Schachter nævner (p. 510) f.eks. dannelsen af “sociale verber” som *nakikikain* ‘spise sammen med’). Endelig er det bemærkelsesværdigt at det er muligt i tagalog – som ikke i øvrigt anvender kongruens – optionelt at markere kongruens i pluralis mellem verbum og topic, men det er kun muligt hvis der er tale om actor-topic.

Konklusion

Den fremgangsmåde jeg har benyttet i denne fremstilling, har fortrinsvis bestået i at se på hvordan potentielle subjekt kandidater i en række sprog opfører sig under forskellige syntaktiske processer som i hvert fald i de velbeskrevne europæiske sprog centralt involverer subjektfunktionen. Denne procedure har både sine fordele og ulemper. Til minuserne hører den risiko man derved løber for potentielt at overse andre processer der måske spiller en vigtig rolle i andre sprog end de velbeskrevne europæiske. Endvidere har det undertiden været vanskeligt at bevare så megen metodisk konsistens som det var ønskeligt, fordi jeg har været afhængig af andres beskrivelser af sprog jeg ikke har første-håndskendskab til. I begge tilfælde har jeg dog skønnet at disse ulemper var til at leve med. Omvendt har det da også vist sig at der undervejs er fremkommet en række svar der kan give en mere nuanceret forståelse af det grammatiske subjekts status.

Redegørelsen har for det første vist at subjektfunktionen ikke er lige relevant for beskrivelsen af forskellige sprog. I udpræget topicprominente sprog kan den være underordnet eller ligefrem ubetydelig. Endvidere er det heller ikke fremgået at der, selv i sprog hvor subjektet generelt er en relevant funktion, er noget krav om at enhver sætning nødvendigvis må have et subjekt. Det kan derfor konkluderes med ret stor sikkerhed at subjekt ikke er nogen universel funktion i den forstand at ethvert sprog har denne funktion, og har den i samme grad.

Det har også vist sig umuligt i hvert enkelt tilfælde entydigt at udpege en enkelt NP i en given sætning i et givet sprog til subjekt. Det har derimod vist sig hensigtsmæssigt at udskille en række kendetegn der kan anvendes som kriterier for subjekt. Imidlertid har vi for det første set at disse kriterier ikke altid utvetydigt udpeger en bestemt NP til subjekt; i tagalog er de f.eks. ofte fordelt på flere konstituenten. For det andet har vi set at en subjekt-NP ikke nødvendigvis altid opfylder samtlige kriterier. Endelig er det jo fuldt ud muligt at forskellige kriterier indgår med forskellig vægt på tværs af sprogene. Det kan derfor også ret sikkert konkluderes at det er umuligt tværsprogligt at opstille nødvendige og tilstrækkelige kriterier for subjekt.

Til trods for den tilsyneladende store uoverensstemmelse der er konstateret mellem de forskellige sprog når det gælder nødvendige og tilstrækkelige kriterier, er der en del der tyder på at uoverensstemmelsen bliver væsentlig mindre når det drejer sig om at finde et prototypisk subjekt. Selvom f. eks. tagalog afviger kraftigt fra de europæiske sprog med hensyn til fordelingen af subjekt kriterier generelt, tyder det på at sprogene stemmer bedre overens med hensyn til det prototypiske subjekt: skæringspunktet mellem topic og agent. Ifølge Comrie har dette prototypiske subjekt en psykologisk forklaring:

Humans have a strong tendency to select more agentive entities as topics of discussion, which means that there is a natural correlation between agent and topic: other things being equal, one would expect agent and topic to coincide. The notion of subject then simply reflects the grammaticalization of this expected tendency. (Comrie 1981: 114)

Hvis dette holder, kan der også gives en forklaring på den skævhed der blev konstateret til fordel for akkusativ syntaks blandt verdens sprog generelt (jf. afsnit 4.1). Omvendt må man, hvis man accepterer en sådan prototypisk definition af subjekt, også acceptere at den kun afspejler en universel tendens: I sprog med rent ergativ syntaks er agentivitet irrelevant for subjektfunktionen.

Det sidste forhold jeg vil henlede opmærksomheden på, er den mangfoldighed af blandede systemer vi har set undervejs. Mellem enderne af et kontinuum fra ergativ til akkusativ syntaks eller fra topicprominens til subjektprominens befinder der sig en række mellemformer, ja det overvejende flertal af verdens sprog befinder sig snarere mellem end på yderpunkterne. Disse blandede systemer afspejler det faktum at sprogene hele tiden er under forandring, også hvad angår mere fundamentale grammatiske processer. Snarere end at bortforklare blandingssystemerne eller tilpasse ens data til en elegant teori må man acceptere den sproglige mangfoldighed som den er. Af samme grund giver det på mange måder større indsigt at studere de underliggende grammatiske processer frem for med vold og magt at jage et subjekt som måske ikke er der.

Referencer

- Anderson, S. 1976: "On the Notion of Subject in Ergative Languages" i Li, C. N. (ed.) 1976: pp. 1-25.
- Chomsky, N. 1965: *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press.
- Comrie, B. 1981: *Language Universals and Linguistic Typology*. Oxford: Basil Blackwell.
- Derbyshire, D. C. & Pullum, G. K. 1981: "Object initial Languages" i *International Journal of American Linguistics* 47, pp. 192-214.
- Dixon, R. M. W. 1972: *The Dyirbal Language of North Queensland*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hyde, V. 1971: *An introduction to the Luiseño Language*. Malki Museum Press.
- Keenan, E. L. 1976: "Towards a Universal Definition of 'Subject'", i Li, C. N. (ed.) 1976, pp. 303-335.
- Li, C. N. (ed.) 1976: *Subject and Topic*. New York, San Francisco, London: Academic Press.
- Li, C. N. & Thompson, S. A. 1976: "Subject and Topic: a New Typology of Language", i Li, C. N. (ed.) 1976. pp. 475-491.
- Matthews, P. H. 1981: *Syntax*. Cambridge University Press.
- Schachter, P. 1976: "The Subject in Philippine Languages: Topic, Actor, Actor-Topic, or None of the Above", i Li, C. N. (ed.) 1976, pp. 491-519.